

Toujours l'audace! eller
“För tusan, George, gör *halt!*”

Det finns chefer och det finns ledare. Chefen sitter i bunkern och kommenderar "anfall!", under det att ledaren, utslungande fältropet "följ mig!", drar sin sabel och är den förste ur skyttegraven. Överlevnadspotentialen för en chef är kanske större, åtminstone på kort sikt, men utan en ledare att följa lär chefens bunker till slut ändå intas av fi. Rikskansliet i Berlin intogs ju också av ryssarna. Hitler var ingen "Führer"; han var en chef, och detta bidrog starkt till hans nederlag.

General George Smith Patton jr. däremot, inte bara drog, utan tom. formgav den sista amerikanska kavallerisabeln *the Patton sabre*. Patton ansåg med viss rätt, att ju högre grad man hade, desto oftare måste man besöka fronten. Följaktligen var han där ganska ofta. Resultatet blev att hans tredje amerikanska armé kunde befria mer franskt, luxemburgiskt, belgiskt och överhuvudtaget ockuperat land - och tyskt land - än någon annan armé i det andra världskriget. Han var det tjugonde seklets enskilt mest framgångsrike härförare i kvadratkilometer räknat. Hitlers nederlag är i hög grad hans och hans soldaters förtjänst.

Somliga vedersakare skulle kanske anse att Pattons ledarskap var alltför brutalt, hans språk alltför profant, och hans bevekelsegrunder alltför "amerikanska". I nutiden hade han med sin attityd knappast haft en chans att ens bli antagen som officersaspirant, och han hade så när blivit avpolletterad redan 1943. Han stod tidvis inte särskilt högt i kurs hos kollegorna "Ike" Eisenhower och knappast aldrig hos Omar Bradley. Men om resultat räknas, är det ändå inte många som lyckats bättre än han. Legendarisk är erövringen av det sicilianska Messina framför näsan på Montgomery. Den första amerikanska patrullen anlände dit bara tjugo minuter före Montgomerys, och amerikanerna hade då dessutom redan erövrat merparten av ön - visserligen med maffians hjälp - medan Monty uppehållits öster om Etna.

Legendarisk är även undsättningen av staden Bastogne i Ardennerna, som inringats av tyskarna i deras sista förtvivlade offensiv, jultiden 1944. Befälhavaren i staden, överste McAuliffe, hade på tyskarnas kapitulationsvillkor blott svarat: *nuts*, och Pattons undsättning behövde han inte vänta på särskilt länge. Den tredje armén lyckades mot alla odds lösgöra sig från trakten av det nyss erövrade Metz 10 mil söderut fågelvägen, och inom loppet av 48 timmar bjuda tyskarna spetsen, detta efter en marsch på, och sannolikt för det mesta vid sidan av, det lilla som fanns kvar av sönderkörda vintervägar.

Vad som dessutom har fastnat i mitt medvetande är följande anekdot: Från Pattons chef, Omar Bradley, kom signalen: "Det krävs fyra divisioner för att erövra Trier, gå runt!" Varpå Patton svarade "Har just erövrat Trier

med två divisioner, vill du att jag skall lämna tillbaka stan?". Sådan var Patton!

Den som söker litteratur om Patton kommer att bli rikligen belönad. Hans dagböcker, förda dag för dag bl. a. under världskriget, utgavs på 1970-talet av Martin Blumenson. Ladislav Farago utgav biografien *Patton: Ordeal and triumph* under samma decennium, och för några år sedan kom Carlo d'Este's omfattande *Patton : A genius for war*, som kanske är att föredra för den som söker en kritisk analys. Pattons idéer om ledarskap kan studeras i Alan Axelrods också helt färska *Patton on leadership*, med undertiteln *Strategic lessons for corporate warfare*. Militärstrategi är ju på modet nu inom näringslivet. På svenska språket har det tyvärr, förutom Stig Wennerströms - jo, spionens! - översättning av Charles Whitings *Patton* från 1975, inte förrän nyligen funnits någon läsning att tillgå. Våren 2001 utkom nämligen Pattons egen *War as I knew it*, förtjänstfullt översatt av min tidigare förman Johan von Horn, med den svenska titeln *Mitt krig - minnen från andra världskriget* (Bokförlaget Replik).

Denna bok innehåller till största delen dagboksanteckningar av Patton, men även reflektioner över hur striden skall föras. Patton dog ju snöpligt den 21 december 1945 i sviterna av en bilolycka i Mannheims förorter, som knäckte hans ryggrad, bara någon dag innan han skulle resa hem till USA – *a helluva way to die!* enligt honom själv. Men innan dess hann han sammanställa huvuddragen av boken, som sedan änkan Beatrice befordrade till trycket år 1947. Man bör därför inte bli förvånad över att boken saknar de mera blodfyllda kraftuttryck och sentenser som *old Blood and Guts* (*his blood and our guts*, som mannarna formulerade saken) strödde omkring sig. Dessa får sökas t.ex. i den ovan angivna litteraturen, eller varför inte i den berömda och oftast verklighetstrogn filmen *Patton* med George C. Scott i huvudrollen.

Inte heller står mycket att läsa om *the slapping incident*, dvs. när Patton under framryckningen från Palermo mot Messina örfilade upp två soldater som hade tagits in på sjukan med diagnosen "krigströtthet". Något sådant begrepp fanns inte i Pattons vokabulär. Fegisar skulle inte få vistas under samma tak som de hjältar som sårats i striden. Denna incident kostade honom ett ännu högre befäl. Både Eisenhower och Bradley var yngre i tjänst men blev båda hans förmän efter D-day. Men till slut kunde han ändå inte avvaras. Den tredje armén blev hans, eller *Armeegruppe Patton* som tyskarna kallade den, den enda allierade armé som tyskarna namngav efter sin chef, ett tecken på vad tyskarna ansåg om den hans kapacitet, som de allierade var nära att betacka sig för på grund av två örfilar...

Man söker också förgäves efter noteringar om *the Hammelburg raid*. Patton hade fått nys om att hans svärson satt som krigsfånge i ett läger i Hammelburg. Han skickade dit en patrull för att befria lägret, men hela styrkan nedgjordes eller tillfångatogs av tyskarna. Patton förnekade att han

visste att svärsonen satt där, men vem vet? Operationen måste i vart fall anses vara ett taktiskt misstag och Hammelburg låg dessutom vid sidan av arméns egentliga framryckningsväg, så vad skulle han där att göra.

Ingen är perfekt. Men som chef för tredje armén blommade Patton verkligen ut. Redan tidigare hade han ju, både genom operation Torch, dvs. landstigningen i Marocko, och genom segern vid El Guettar i Tunisien mot enheter ur Rommels Afrikakår visat vad han gick för. I Nordafrika ersatte Patton, efter amerikanarnas nederlag vid Kasserine och Sidi-Bou-Zid, generalen Fredendall som chef för sjunde arméns andra kår. Med som vanligt tjutande sirener på sin halftrack anlände han till stabsplatsen och återställde snabbt disciplin, moral och kämpaglöd. Det finns, menade han "bara ett slags disciplin, perfekt disciplin". Följaktligen var det hjälm på och slips på, som gällde hädanefter. Som den pansarofficer han numera var – sedan han under det första världskriget på fransk botten organiserat USAs första pansarförband – kunde han med ringa förluster avvärja tyskarnas framstöt genom passen vid El Guettar. Denna första amerikanska seger över tyska förband någonsin i det andra världskriget bidrog starkt till Afrikakårens snara kapitulation.

Patton dröjer sedan i boken visserligen en aning vid operation Husky, dvs. erövringen av Sicilien och landstigningen vid Gela, men uppehåller sig huvudsakligen vid marschen mot Berlin, där han, som han uttrycker saken, hade föresatt sig *to personally shoot that paperhanging son of a bitch Hitler*. Som så många andra nådde han inte ända fram. Inte ens blev det honom förunnat att rycka in i Paris. Den närmast symboliska uppgiften överläts istället åt général Leclerc de Hauteclocque, chef för fria franska *2ème Division Blindée* - en enhet som hade ingått i Pattons tredje armé ända till dess den stod framför staden då den fördes över till första armén under Courtney Hodges. Patton tolkade detta som ännu ett bittert exempel på hur Eisenhower än en gång snuvade honom på äran han – onekligen med viss rätt - tyckte sig förtjäna.

Mot slutet blev Pattons framryckning mer eller mindre att likna vid vad som ibland brukar kallas en militärpromenad. Men bara några mil från Prag tvangs han göra halt, när tyskarna kapitulerade. Prag hade ju dessvärre i Jalta prisgivits åt sovjetryssland. Den sjätte maj, dagen före tyskarnas kapitulation, ringde Pattons telefon. Det var Bradley, som var ängslig att Patton som vanligt bara skulle gå på, och kände sig alltså för sista, men sannerligen inte första, gången under det andra världskriget föranlåten beordra: "You hear me, George, goddamnit, *halt!*" Motvilligt löd Patton. Resultatet blev att Prag förlorades för friheten i 45 år.

Skulle inte Patton gå runt så skulle han som vi sett göra halt. Denna order är betecknande för herrarnas förhållningssätt gentemot varandra under "korståget i Europa". Den gamle kavalleristen Patton ryckte hela tiden i tyglarna, infanteristen Bradleys förhållningar lystrade han till bara när han

var tvungen.

Vid denna tid hade Moskva och kommunismen blivit den verkliga fienden. Före tyskarnas kapitulation hade Patton närt tankar på att ta dem till hjälp för att krossa kommunismen. Av detta blev naturligtvis intet. Som militärguvernör i Bayern blev han i stället hårt ansatt för det att han inte utmönstrade nazistpartimedlemmarna ur verk och myndigheter. I detta avseende var han pragmatisk: inga andra fanns ju att sköta ruljangsen och nu skulle de ju hjälpa till med att kämpa mot Sovjet, tyckte han. Men en sådan hållning var inte politiskt korrekt och Patton inte var politiker utan militär, så till slut fick han gå.

Om man vill söka sanningen, eller i vart fall *a second opinion* får man så klart konsultera andra verk än självbiografier. Patton var ofta starkt kritisk mot Eisenhower och Montgomery. Man bör förvisso inte ta miste på Pattons grundmurade lojalitet gentemot Ike - för att inte tala om överbefälhavaren Marshall. Men Eisenhower var ändå, menade han - med viss rätt - alltför mycket en skrivbordsmänniska, som knappast aldrig hade fört någon trupp i strid. Montgomery ville för sin del, tyckte Patton, kapa åt sig alltför mycket av både manskap, förnödenheter och ära, inte minst från honom själv. Efter erövringen av Metz, detta "monument över mänsklig dumhet" som han ansåg alla fasta befästningar vara, tvangs Patton själv förbli stående ett bra tag till dess han fick befria Bastogne. *Red Ball Express*, amerikanarnas försörjningslinje från kusten, omdirigerades nämligen norrut till Montys styrkor. Vid Metz hade Patton omedelbart velat gå rakt fram, över floderna Mosel och Saar, vidare in i själva Tyskland genom en bräsch i Siegfriedlinjen, detta innan tyskarna hade hunnit bemanna den fullt ut. Men han fick nej. Den allierade strategin gick visserligen ut på att framrycka någotsånär samtidigt på bred front, med huvudsiktet inställt på Ruhr, och nu hade ju Montgomery på nytt hamnat på efterkälken. Men resultatet av denna strategi, Montgomerys operation Market-Garden, blev en katastrof. Luftlandsättningen runt bron vid Arnhem slutade med att nästan hela styrkan förintades. Montgomery var i Pattons ögon en alltför försiktig general, så fältmarskalk han var. Inte nog med att han fastnat vid Etna och Caen; nu gick han på pumpen också i Holland. Patton, inte Montgomery, blev alltså, som man kunde vänta sig, den förste att nå fram till Rhen. Den 22 mars 1945 gick tredje armén över floden vid Nierstein, strax söder om Mainz, utan att möta något motstånd. Genast signalerade han till "Brad": "Tala om för världen att vi kommit över. Jag vill att världen ska veta att den Tredje Armén hann före Monty".

Det var, som Patton själv, i Dantons och Fredrik den Stores efterföljd, uttryckte saken, *l'audace, l'audace, toujours l'audace!* (djärvhet, djärvhet och åter djärvhet!) som gjorde susen. Patton var en anakronism, en centurion eller kondottiär. Men han åstadkom resultat, och manskapet gillade honom. *The soldier is the army*, menade han. Ingen ledare är något

värd utan förtroende från dem som följer honom. Det hade Patton.

Krig handlar, som Patton påpekar, inte så mycket om att dö för sitt land. Det handlar fastmer om att se till att fienden, *the other poor bastard*, dör för sitt. Och om man ändå skulle dö den rätta döden, av den sista kulan i det - hittills - sista kriget, så kan man, menar han, vara förvissad om att återfödas. Patton var poet också, åtminstone enligt egen uppfattning, och trodde på reinkarnation:

*So forever in the future
Shall I battle as of yore,
Dying to be born a fighter
But to die again once more.*

Patton myntade en levnadsregel som är användbar såväl i krig som fred: "Du är inte besegrad förrän du medger det. Medge det alltså inte!" *Do your damdest!* Det gjorde Patton. Han segrade - och dog, men inte ens döden kan besegra den som skall födas på nytt.

Lennart Eriksson
doktorand i sociologi
020608